

עין משפט‏
נר מצוה

עו א מיי פֿיל מהל' מ״ש הלכה ה ופ״ד מהל' שמעון הלכה יב עוש״ע י״ד סי' שלל סעיף קטו:
עו ב מיי פ״ה מהל' תרומות הלכה יא עוש״ע שס סעיף ז:
עז ג מיי פ״ח מהל' מ״ש הלכה ז עוש״ע י״ד סי' שלל סעיף קטו:

תורה אור השלם

- הקבם** עיניו בראשו **והבסיל** בחשך הולך **וְיָדַעְתִּי** גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם: קהלת ב די

רבינו חננאל

פיר' לערלה ולרבעי ולשביעית שוה האתרוג לאילן, דאזיל בתר חנטה. כל העינין פשוט הוא ונתברר בדרך קצרה מתלמוד ארץ ישראל, דגוסינן מעשה בר' עקיבא שליטא אתרוג ונתן עליו חומרי בית שמאי ובית הלל נביא: וחומרי בית הלל' ולמה לי אתרוג אפילו שאר כל האילן, תני חומרי רבן גמליאל וחומרי ר' אליעזר. ורבן גמליאל ר' אליעזר לא על דבית הלל אינון הוו, אמר ר' יוסי ב"ר אבין תיפתר שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט של שנה שניה ונכנסה שלישיה, על דעתיה דרבן גמליאל מעשר עני, על דעתיה דר' אליעזר מעשר שני. מה עשה עשר וקראו מעשר שני, ופדאו ונתנו לעניים.

יד:

לרבעי. הך משנה אחיא כמאן דתני נטע רבעי זריש כ"מ

(ברכות דף לה.)^א: **וְלִשְׁבִיעִית**. ירק נמי אית ביה שביעית אלא מפרש בירושלמי דזיכורים פרק ז' כגון אתרוג בת ששית הנכנסת לשביעית הרי היא לצעלים כאילן בתר חנטה ופטור ממעשר כירק בתר לקיטה והא דלא תנא שוה לאילן לענין כלאים דלא הוי כלאים בכרם משא"כ כירק ולענין ר"ה שלו שצט כאילן כדאמר בשמעתין לא תניא הכא אלא מידי דצהאי אזלי בתר חנטה וצהאי בתר לקיטה וא"ת אמאי לא אזלינן באתרוג בתר לקיטה לכל דבר כיון שגדל על כל מים כירק למאי דפרישית לעיל **א**) דהאי דרשה זריכא בשביעית דאורייתא וי"ל משום דדרשינן לעיל **דף י' .)** גבי ערלה פעמים שצביעית ועדיין אסורין משום ערלה וא"ת דהכא משמע דאזלינן כירק בתר לקיטה לענין שביעית וצמסכת שביעית (פ"ט מ"ח) תנן כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ופירש הר"ש שם ע"פ הירושלמי דאיררי בספיחי ששית הנכנסת לשביעית ומתוך זהכי היאך דפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא: ושם) דתניא איפכא כולם אסורין חוץ מספיחי כרוב ונראה לפרש דהא דאמר כירק בתר לקיטה היינו כשלא נגמר גדולם בששית אבל נגמר גדולם בששית שרו צין לר"ע צין לר' יוסי הגלילי מידי דהוה אצנלים הסריסים דלעיל שזנע מהם מים שלשים יום לפני ר"ה דאפי' מאן דפליג התם הכא מודה לר' יוסי הגלילי כיון דנגממר גדולם נמצאו גדילים על מי שנה שעברה ותו לא גדלי על מי שנה הצאה ולר"ע נמי כיון דתו לא גדלי על כל מים יוצאין מתורת ירקות הגדילים על כל מים כדאמרר' בירושלמי כדמפרש לעיל גבי צנלים דנעשו כסדה הצעל שמסתפקת בני גשמים ומתעשרים לשעבר וכן לעיל **(דף יג:)** גבי אורז ודוקן דהייב להו שמואל דין ירק בתר לקיטה וקאמר הכל הולך אחר גמר פרי אלמא גמר פרי עיקר אלא דנקט בכל דוכתי לקיטה משום דדרך ללקט בתר גמר פרי והנהו גמרי פריים ביחד אלא שאין מתייבשין ביחד כדאמרר' דעשוין פרכין פרכין

ומיהו קשה מאתרוג דבסמוך דאמר הכא באתרוג שחנטו פירותיו קודם ט"ו דאידיך שצט ומשמע משום דמספקא ליה אי אזלינן בתר חנטה באתרוג כר"א או בתר לקיטה כר"ג נהג צו שני עישרין אלמא דאזלי בתר לקיטה אף על גב דנגמר הפרי (נמי) דהרי חנט בשצט של שנה שעברה ולא נלקט עד שצט אחר ושמא אתרוג חלוק משאר פירות לפי שדרכו לעמוד באילן שחים ושלש שנים וכל זמן שמתקיים באילן גדל בכל שנה ושנה אי נמי אף על פי שחנט בשצט זמנין דאין נגמר גדולו עד שצט אחר וניחא השתא דנקט רבי יוחנן לקמן **(דף טו:)** גבי אתרוג אפילו כזית ונעשית ככר כלומר דעל ידי מי שנה הצאה גדילה ומיהו כזית ודאי לאו דוקא דהא ר' יוחנן בתר חנטה אויל ושמא לא חשיב חנטה באתרוג כפחות מכזית: **הבסיל'** בחשך הוי"ך. אפילו יודע כמאן הלכה ומחמיר על עצמו ולא צעי לשנויי דר"ע מספקא ליה הלכתא כמאן ועצד לחומרא דמסתמא יודע היה דהלכה כר"ה:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

אחד כדברי צ"ש. שאמרנו נתחדשה שנה וכבר נכנסת שלישית משחשיכה: **ואחד כדברי צ"ס**. האומרין לא נתחדשה שנה עד חמשה עשר צו: **לא מנהג צ"ש** ו'. שני עישרין שנה צה לאו משום ספק כצ"ש ספק כר"ה אלא משום ספק הלכה כרבנן גמליאל דאמר אתרוג אחר לקיטה כירק משום

דדרכו ליגדל על כל מים והרי נלקט בשלישית או שמא כר"א דאמר אחרי חנטה הלכו צו כשאר אילנות והרי חנט בשניה ולקמיה פריך א"כ פשיטא ליה דכבר נכנסה שלישית כצ"ש: **שוה לאילן**. לילך אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית: **שצטעט לקיטתו עישרו**. שאם חנטה בשניה ונלקטת בשלישית מתעשר כדת שנה שלישית כירק לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים הכי מפרש לה בשמעתא קמיימא דקדושין^א: **והרואה לעשות וכו'**. בעלמא (עיבודין ו:). פרכין סיפא ארישא ומשינן כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול: **מקולי צ"ש** ו'. בעירובין^ט מפרש לה במחלוקת אחת שיש מקום שנטין צה דצרי צית שמאי להקל ויש מקום שנטין צה דצרי צית הלל להקל כגון כמה חסרון בשדרה שלא תטמא בזהל צ"ש אומרים צ' חוליות וצ"ה אומרים חוליא אחת וכן לטרפה נמצאו דצרי צ"ש מקילין בטריפה ואומר עד שתחסר שמי חוליות וצ"ה מחמירין צה ומקילין לענין טומאה לומר שכיון שחסרה חוליא אחת אינה מטמאה והאוחז צו קולי צ"ש וקולי צ"ה רשע שהרי דבריו סותרין זה את זה כדי להקל והאוחז בחומרי שניהם כסיל כחשך הולך הוא שאינו יודע להבחין על מי לסמוך אבל צב' מחלוקות שהקילו אלו צו ולא צו אין כאן לא משום רשע ולא משום סכלות דסבירא ליה צהא כצ"ש וצהא כצית הלל: **אי כדים שמאי בקוליהון ובחומריהון**. אי לענין טומאה לא חשיב לה חסרון בחוליא אחת לענין טריפה נמי לאו חסרון הוא: **ואי כצ"ס**. דאמרנו חסרון הוא ליחצבה חסרון הכא והכא. והך דר"ע נמי סתמן אהדדי דקא חשיב ליה שניה וקא חשיב ליה שלישית: **גמרא אסתפק ליה וכו'**. כצ"ה צעא למעצד: **כצ"ש נהג צה**. לר' יוסי צר יהודה דאמר משום דנהג צה מנהג רבנן גמליאל עישרה כמעשר עני כדין שלישית א"כ כצ"ש ס"ל דנתחדשה שנה

היום דאי כצ"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוי: **דאידיך שצט**. דאשתקד שהאתרוג דר באילנו שחים ושלש שנים ובט"ו בשצט דאשתקד נכנסה שנה שלישית ועדיין לא יצאת שלישית נמצאת שחנטה בשניה ונלקטה בשלישית: **ובדין הוא**. דאם לקטה קודם לכן או כבסליו או כצבת נמי הוה נוהג צה צ' עישרין משום מנהג ר"ג ור"א: **אלא מעשה שהיה**. צא' בשצט היה: **כרוב ופני**. כפול את דצרי ר' יוסי ושנה צה שמי מחלוקות: **לא אחד בשצט היה**. שאין צה חידוש שנה: **אלא ט"ו בשצט היה**. לדברי הכל נתחדשה שנה: **ר"ה שלו פשרי**. כדין ירק ולענין מעשר קאלמר: **שלישים נכנסם לרביעית**. לקמן ^[טו]. פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שניה נכנסת לשלישית כדתניא לעיל **(דף יב:)** גבי ליקט ירק: **מאן**

היום דאי כצ"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוי: **דאידיך שצט**. דאשתקד שהאתרוג דר באילנו שחים ושלש שנים ובט"ו בשצט דאשתקד נכנסה שנה שלישית ועדיין לא יצאת שלישית נמצאת שחנטה בשניה ונלקטה בשלישית: **ובדין הוא**. דאם לקטה קודם לכן או כבסליו או כצבת נמי הוה נוהג צה צ' עישרין משום מנהג ר"ג ור"א: **אלא מעשה שהיה**. צא' בשצט היה: **כרוב ופני**. כפול את דצרי ר' יוסי ושנה צה שמי מחלוקות: **לא אחד בשצט היה**. שאין צה חידוש שנה: **אלא ט"ו בשצט היה**. לדברי הכל נתחדשה שנה: **ר"ה שלו פשרי**. כדין ירק ולענין מעשר קאלמר: **שלישים נכנסם לרביעית**. לקמן ^[טו]. פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שניה נכנסת לשלישית כדתניא לעיל **(דף יב:)** גבי ליקט ירק: **מאן**

היום דאי כצ"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוי: **דאידיך שצט**. דאשתקד שהאתרוג דר באילנו שחים ושלש שנים ובט"ו בשצט דאשתקד נכנסה שנה שלישית ועדיין לא יצאת שלישית נמצאת שחנטה בשניה ונלקטה בשלישית: **ובדין הוא**. דאם לקטה קודם לכן או כבסליו או כצבת נמי הוה נוהג צה צ' עישרין משום מנהג ר"ג ור"א: **אלא מעשה שהיה**. צא' בשצט היה: **כרוב ופני**. כפול את דצרי ר' יוסי ושנה צה שמי מחלוקות: **לא אחד בשצט היה**. שאין צה חידוש שנה: **אלא ט"ו בשצט היה**. לדברי הכל נתחדשה שנה: **ר"ה שלו פשרי**. כדין ירק ולענין מעשר קאלמר: **שלישים נכנסם לרביעית**. לקמן ^[טו]. פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שניה נכנסת לשלישית כדתניא לעיל **(דף יב:)** גבי ליקט ירק: **מאן**

היום דאי כצ"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוי: **דאידיך שצט**. דאשתקד שהאתרוג דר באילנו שחים ושלש שנים ובט"ו בשצט דאשתקד נכנסה שנה שלישית ועדיין לא יצאת שלישית נמצאת שחנטה בשניה ונלקטה בשלישית: **ובדין הוא**. דאם לקטה קודם לכן או כבסליו או כצבת נמי הוה נוהג צה צ' עישרין משום מנהג ר"ג ור"א: **אלא מעשה שהיה**. צא' בשצט היה: **כרוב ופני**. כפול את דצרי ר' יוסי ושנה צה שמי מחלוקות: **לא אחד בשצט היה**. שאין צה חידוש שנה: **אלא ט"ו בשצט היה**. לדברי הכל נתחדשה שנה: **ר"ה שלו פשרי**. כדין ירק ולענין מעשר קאלמר: **שלישים נכנסם לרביעית**. לקמן ^[טו]. פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שניה נכנסת לשלישית כדתניא לעיל **(דף יב:)** גבי ליקט ירק: **מאן**

היום דאי כצ"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוי: **דאידיך שצט**. דאשתקד שהאתרוג דר באילנו שחים ושלש שנים ובט"ו בשצט דאשתקד נכנסה שנה שלישית ועדיין לא יצאת שלישית נמצאת שחנטה בשניה ונלקטה בשלישית: **ובדין הוא**. דאם לקטה קודם לכן או כבסליו או כצבת נמי הוה נוהג צה צ' עישרין משום מנהג ר"ג ור"א: **אלא מעשה שהיה**. צא' בשצט היה: **כרוב ופני**. כפול את דצרי ר' יוסי ושנה צה שמי מחלוקות: **לא אחד בשצט היה**. שאין צה חידוש שנה: **אלא ט"ו בשצט היה**. לדברי הכל נתחדשה שנה: **ר"ה שלו פשרי**. כדין ירק ולענין מעשר קאלמר: **שלישים נכנסם לרביעית**. לקמן ^[טו]. פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שניה נכנסת לשלישית כדתניא לעיל **(דף יב:)** גבי ליקט ירק: **מאן**

מסורת הש"ס

א) סוה לע: קדושין ב: ביטורס פ"ב מ"ו, ט) עירובין ו: חולין מג: [מוס'] סוה פ"ב ה"ד [מוס'] עדיות פ"ב ה"ג [מוס'] יבמות פ"ח ה"ג, א) [עירובין ג, ד] (ד' זיל' אמרו], ט) [זיל' אמרו], ו) [עירובין סה: וש"ט], ו) [מוספ' פ"ח ה"ח ומוספ' תרומות פ"ב ה"ו ע"ש], ט) [דף ג, ט] (דף ע"א, ט) [ועי' מוספות קדושין ב: ד"ה אמרו],

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה לכביעת כו' למאי דפרישית לעיל. י"ב בדף זה ע"א בד"ה מה גורן:

מוסף רש"י

אחד כדברי ר' שמאי. דאמר בזהל בשצט ר"ה לאילן וכבר נכנסת שלישיה, ואחד כדברי בית הלל. דאמר עד חמשה עשר צו לא הוי ר"ה ועדיין שניה היא (עירובין ז.) מעשר שני כצית הלל דאמר ט"ו בשצט ר"ה לאילנות ואכתי שניה היא, ומעשר עני כצית שמאי דאמר בזהל בשצט ר"ה לאילנות ושלישית היא (בבמות טו.). לערלה ולרבעי ולשביעית. ענלה ורבעי טוב צו כאילן ולענין שביעית הולכין כפירותיו אחר החנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק (קדושין ב.) ובעיר"ו סוכה דט:). בשביעית לקיטתו עישרור. שאם חנט בשנה שניה שמעתייהי מעשר ראשון ומעשר שני ונקט בשלישית לשמיטה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני, מתעשר כדין מעשר שלישיה, ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשניה ונלקטו בשלישית מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר השוה אתרוג לירק דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר גורן ויקב דאורייתא, ובגורן ויקב ילפינן (לעיל יג:) שמתעשר אחר השנה שהציאו שלש מקראי, ואסתמו רבנן מעשר דבריהם אגורן ויקב, מה גורן ויקב מיוחדים שגדיליה על רוב מים דהייט מי גשמים ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל הגדילין על רוב מים, כגון פירות האילן, מתעשרין לשנה שעברה, יאכו ירקות שגדילין על כל מים שמתעשרין לשנה הצאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק (סוכה מ.) ובעיר"ו קדושין ג.) לכל דבר. אף למעשרות (סוכה מ.).